

ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто особливості інтеграції України до ЄС та Митного союзу. Проаналізовано можливі зміни у вітчизняній податковій системі та відмінності у сфері непрямого оподаткування України та союзів.

Аннотация. Рассмотрены особенности интеграции Украины в ЕС и Таможенный союз. Проанализированы возможные изменения в отечественной налоговой системе и отличия в сфере косвенного налогообложения Украины и союзов.

Annotation. The article considers the features of Ukraine's integration into the EU and the Customs Union. Possible changes in the national tax system and differences in the indirect taxation in Ukraine and the unions are analysed.

Ключові слова: інтеграційні процеси, Європейський союз, Митний союз, непряме оподаткування.

На сьогоднішній день у всіх ЗМІ обговорюються можливі перспективи вступу України до Європейського або ж Митного Союзу (МС). Проте серед усієї інформації, яка з'являється, складно зрозуміти, які ж саме податкові наслідки матимуть такі інтеграційні процеси. Одним із ключових аспектів інтеграції України є покращення інвестиційного клімату. Податкова привабливість країни для юридичних та фізичних осіб є складовою частиною її національних конкурентних переваг, а саме від характеристики податкової політики уряду залежить прагнення економічних агентів реєструватися в якості податкових резидентів тієї чи іншої країни.

Аналізу проблем інтеграції України та міжнародної податкової конкуренції присвячено багато наукових праць таких вчених, як Ковальчук І. В., Пономаренко Д. В., Іванов Ю. Б., Зеленкевич М. Л., Педь І. В. та ін. Але слід зазначити необхідність комплексного аналізу податкових наслідків інтеграційних процесів для України на сучасному етапі.

Мета дослідження полягає в аналізі сучасних інтеграційних процесів та прогнозуванні можливих змін у податковому законодавстві в рамках його адаптації до Директив ЄС або Митного союзу.

Прийнято вважати, що в ЄС встановлено занадто високий рівень податкового навантаження як на бізнес, так і на звичайних громадян. Проте подібна думка частіше за все базується на інформації щодо перерозподілу ВВП через публічний сектор та розмір граничних ставок базових податків. На жаль, подібне поверхове розуміння податкової системи ЄС мало прямих негативних наслідків для України, коли розробники Податкового кодексу поставили собі за мету встановити податкові ставки нижче, ніж у країнах ЄС, розробивши при цьому величезну кількість пільг. Насправді, податкова система в союзі – гарний приклад поєднання фіскальної ефективності та соціальної справедливості [1].

Аналізуючи умови вступу до обох форм інтеграційних об'єднань можна зробити висновок про єдність обмежень у сфері непрямого оподаткування. За умов такого вступу має відбутися певна гармонізація податкового законодавства в цій сфері. Його наближення до вимог ЄС у сфері непрямого оподаткування покликане не тільки наміром узгодити умови справляння та ставки непрямих податків з чинними в ЄС, а й сприяти впровадженню рівноправного режиму вільної торгівлі між Україною та союзом [2]. Порівнявши положення ПКУ та Директиви 2006/112/ЄС можливо простежити чимало спільних аспектів. Проте існує і ряд певних відмінностей, деякі з яких наведено в табл. 1 [3].

Для подальших досліджень доцільно буде розглянути зміни та реформи, які відбувались в країнах-нових членах ЄС під час їх приєднання, та до якого результату вони зараз дійшли.

Що ж стосується країн МС, то при порівнянні податкового законодавства можна знайти набагато більше спільних характеристик, проте є суттєві положення, які притаманні саме цьому об'єднанню. Чинна залікова система стягнення ПДВ у країнах МС з застосуванням до експорту нульової ставки податку та оподаткуванням імпорту за національною ставкою країни, в яку поставляється товар, також не впливає негативно на умови конкуренції, оскільки: на території кожної держави застосовуються єдині національні ставки як до вітчизняних, так і до імпортованих товарів; оподаткування ПДВ взаємної торгівлі в МС здійснюється за принципом країни призначення, тобто з повним звільненням від ПДВ експорту за рахунок застосування нульової ставки і оподаткуванням імпорту за ставками, чинними в країні – споживачеві товару [4].

Таблиця 1

Відмінні риси в ПКУ та Директивах ЄС у сфері непрямого оподаткування

Критерії	Законодавство України	Директиви ЄС
Базова ставка ПДВ	20 %	Не менше 15 %
Знижена ставка ПДВ	0 %	Не менше 5 %
Платник ПДВ при транскордонних операціях	Місцем поставки послуг вважається місце реєстрації постачальника	Послуги вважаються наданими за місцем знаходження замовника

Дата виникнення податкового	Дата подання	Дата фактичного імпорту
-----------------------------	--------------	-------------------------

зобов'язання при імпорті	митної декларації	
Ставка акцизу на тютюнові вироби	184,4 грн за 1 000 шт.	не менше 57 % від роздрібною ціни і не менше 64 євро за 1 000 шт.
Ставка акцизу на спирт	45,87 грн за літр чистого спирту (424,74 євро за гектолітр)	не менше 550 євро за гектолітр чистого спирту
Підакцизні товари (крім алкогольних та тютюнових виробів)	Легкові автомобілі	Вугілля, електроенергія

Аналізуючи рівень ставок на основні податків в Україні та в МС, можна зазначити, що середній розмір ставок є суттєво нижчим у сфері індивідуального прибуткового оподаткування. Ставки корпоративного податку та ПДВ загалом є наближеними. Проте це видається привабливим лише на перший погляд. Різні ставки ПДВ у державах-членах МС пояснюються, перш за все, відмінностями економічних систем (співвідношенням сировинної та промислової складової), а також ходом економічних реформ. Рівень ставок може не суттєво відрізнятись, проте варто зробити акцент на структурі дохідної частини бюджету. Якщо в Україні основою її формування є податкові надходження,

то в країнах МС вони займають лише певну частину бюджету, натомість, не менш вагомим джерелом є доходи від газо- та нафтопромисловостей. Так, для порівняння, в Російській Федерації за рахунок ПДВ формується приблизно 15 % доходів бюджету (при ставці 18 %), при цьому частка доходів від нафтогазового сектору (податок на видобуток корисних копалин), у загальних доходах бюджету Росії оцінюється на рівні 28,8 %. Тому, логічно зауважити, що сукупне податкове навантаження в Україні буде суттєво вищим, ніж у країнах Митного союзу.

Детальний аналіз імовірних наслідків для України за умов інтеграції, який проведено на основі матеріалів [2; 3; 5], наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Податкові переваги та недоліки від вступу України до ЄС та МС

Переваги	Недоліки
Європейський союз	
<ul style="list-style-type: none"> у більшості положень, податкове законодавство України відповідає Директивам ЄС; держава вступить у Союз з меншим рівнем податкового навантаження, що може збільшити приток інвестицій у вітчизняну економіку; деяким сферам будуть надані пільги та субсидії; збільшення ставок екологічних та акцизних податків скоріше за все приведе до покращення якості бензину та обмеження ключових забруднювачів; податкова політика України буде змінюватися в напрямі покращення фіскальної ефективності та соціальної справедливості, що зможе покращити якість життя в цілому 	<ul style="list-style-type: none"> підвищення акцизів на алкоголь і тютюнову продукцію стимулюватиме розвиток тіньового сектору; знижені акцизи на енергопродукти можуть призвести до підвищення цін на електроенергію для населення; залишається незрозумілим, як при єдиній системі ПДВ вдасться зберегти пільги певним категоріям платників (наприклад, аграрному сектору). оподаткування у сфері інновацій зовсім відсутнє, отже українське законодавство потребує повного реформування у цій галузі; збільшення податків до європейського рівня ймовірно призведе до збільшення цін не лише на товари, але й на комунальні послуги. Проте прожитковий мінімум та рівень заробітних плат навряд чи одразу суттєво збільшаться; у результаті встановлення митних бар'єрів на внутрішньому ринку Митного союзу скоротиться експорт української продукції; зняття тарифних і нетарифних обмежень на європейську продукцію автоматично скоротить надходження до Державного бюджету України
Митний союз	
<ul style="list-style-type: none"> при експорті товарів застосовується нульова ставка ПДВ (і(або) звільнення від сплати (відшкодування сплаченої суми) акцизів за умови документального підтвердження факту експорту; уніфікація податкового контролю непрямих податків; прозорість та високий рівень взаємодії контролюючих органів у сфері оподаткування між країнами Митного союзу 	<ul style="list-style-type: none"> ураховуючи відмінності в дохідній частині бюджетів, сумарний податковий тягар в Україні є вищим, ніж в Митному союзі, отже в рамках цього об'єднання Україна буде менш інвестиційно-привабливою; можливе зростання цін через збільшення митних тарифів; зниження податкових надходжень у результаті закриття для України ринків ЄС

Отже, варто зазначити, що і переваг, і недоліків для України вистачає в обох об'єднаннях. Проте якщо більшість статистичних журналів чітко прогнозують розмір економічної вигоди від зняття експортних мит для України в рамках вступу до Митного союзу та зниження цін на нафтогазову продукцію, то ЄС, навпаки, приваблює українців новими ринками, якісною сировиною та загальним покращенням якості життя. На жаль, на даний момент не видається можливим знайти компроміс між співпрацею з обома організаціями, тому рано чи пізно Україні доведеться зробити рішучий крок назустріч одному з об'єднань.

Гармонізація податкової системи України до вимог Європейського союзу в даний момент відіграє важливу роль у розвитку економічних і політичних відносин з іншими державами та зміцненні її позицій на світовому рівні. Приведення податкової системи відповідно до принципів і стандартів ЄС, сприяння сталому економічному зростанню на основі виваженої інноваційно-інвестиційної політики держави дозволить Україні підвищити

конкурентоспроможність вітчизняних галузей господарювання та покращити загальний соціально-економічний стан держави.

Наук. керівн. Ревенко О. В.

Література: 1. Иванов Ю. Б. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій : навч. посібн. / Ю. Б. Иванов ; під ред. д.е.н., проф. Ю. Б. Иванова, д.е.н., проф. І. А. Майбутова. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2010. – С. 427–473. 2. Пономаренко Д. В. Сравнительный анализ налоговой политики Украины и Европейского союза в сфере косвенного налогообложения / Д. В. Пономаренко // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 1. – С. 120–128. 3. Как Зона свободной торговли с ЕС может изменить налоговое законодательство Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://delo.ua/ukraine/kak-zona-svobodnoj-torgovli-s-es-mozhet-izmenitnalo-govoe-zakono-211152/>. 4. Зеленкевич М. Л. Проблемы унификации налоговых систем в рамках таможенного союза / М. Л. Зеленкевич, А. А. Агарок // Вісник Черкаського університету. – 2012. – № 4 (217). – С. 104–108. 5. Осадча Н. В. Вплив митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану на зовнішньоекономічну діяльність України / Н. В. Осадча // Економічні інновації. – 2012. – Випуск 47. – С. 178–195.